

KALIWA
KA DUGUTAGK
DONNA
HONDA
AKABUNDA
ANCOGONDA
BURUKALO

Boli tan ni nancocca
Desanburukalo SAN 1987

NETAA LABO JEKULU

Labobagajekulu

Berehima Dunbuya
Deni Dupon
Jalo Fatumata Kamara
Danbele Sata Jire
Mamadu Keyita

balikukalan baarada kuntigiba
kankoni nini bolofara nemogo
balikukalan bolofara nemogo
musow ladaamuli bolofara nemogo
gafedilanyoro nemogo.

nemogba

Jalo Fatumata Kamara

nemogba dankaw

Denba Konare
Amidu Kanute
Burema Koyita.

Dilanbagaw

Mamadu Keyita
Mahamadu A. Mayiga
Manu Dante

Nataliye dilanbagaw ni jatalaw

Adama Mariko
Amadu Sanogo
Burama Gariba Sise

Jensenbag

Dama Sanba Jalo.

MILIEU SCOLAIRE / KALANYORD

A

absent	a t e yan (yen)
accolade	könkön
acte de naissance	wolosseben
à encourager	k'a diyalondon a la
affiche	sebennorota
affiche publicitaire	gansiliseben
alcool	aliköli
alphabet	sigini
alphabétisation	siginikalan
alphabétiser	siginikalan
apprendre	dege
apprendre par cœur	durusi
ardoise	walan
arithmétique	jatekalan
armoire	alamori
assez bien	a ka fisa
astre	sannafen, dolo
astronome	sannadonna, dolokalanna
astronomie	sapnadon, dolokalan
athlète	farijola, farilafonila
athlétisme	farijo, farilafoni
attention !	jan to !
attestation	seereyas eben
à vos marques !	dakun na !

B

baccalauréat	c emajala
ballon	balon, ntola
banc	sigilan
bande	finikono
base de départ (marques)	dakun
basket-ball	segilabalon, segilantola
bâtonnet	kalama
bien	a ka ni
biologie	nidon, nikalan
biologiste	nidonna, nikalanna
bulletin de notes	kalankiimes eben
bureau (meuble)	tabali
bureau du directeur	kalankuntigiso
buvard	dabaminnan

cahier	kaye, karadası
cahier de dessin	nəgənkaradasi
cahier de notes	kurukaradasi
cahier de préparation	karamoḡokaradasi
cahier de roulement	turukaradasi
cahier de textes	kətakaradasi
cahier de visite	furakəlikaradasi
cahier journal	kalansenkaradasi
caillou	bələ
calcul	jate
calcul écrit	jatesəbənni
calcul mental	kunnajate
calcul oral	dalajate
calendrier	donjatesəben, kalandiriye
cartable	npalan
casier	alikuba
certificat de fréquentation	kalansəben
certificat de scolarité	kalandensəben
certificat de transfert	kalansoyəlemasəben
certificat de vaccination	bolocisəben
chaise	sigilan
chant (discipline)	dənkilida
chapitre	masalakun
chevalet (tableau à)	walan senma
chiffon	jəsilan
classe	kalanbon
classement	jɔyɔrosigi
colonne (rang)	juru
commenter	lagamu
compas	koorilan
composition	dənkojira
compresse	Jənin
conclusion	kunceli, kundonni
concours	nəgəndan
conduite	jogo
conduite bonne	jogopumān
conduite mauvaise	jogojugu
conseil	bulon
conseil de discipline	pangilibulon
conseil de maîtres (professeurs)	karamoḡobulon
construction de phrase	kumasendila
coopérative (consommation)	musakatōn
coopérative (production)	sorçiyiriatōn
coopérative (scolaire)	kalanyoroton
copier	sonya ka seben
copiste	sonyakasəbenna
correct	a tilennen
correction	latilenni
cotisation	tənwari
cours	kalan
cours d'adulte	balikukalan
course	boli
course	gaala
craie de couleur	gaalapema

crayon
crayon d'ardoise
crayon de couleur
crochet
cycle d'enseignement
cycle (deuxième)
cycle (premier)

fiafinkala, kiriyon
gaalanin, walankiriyon
negenkala, kiriyonpiema
sinsanba
kalandakun
dakunflanan
dakun fôlo

D

dactylographier
date
dessin
dessinateur
deux points
devoir
dialogue
dictée de contrôle
dictée préparée
diplôme
diplôme d'études fondamentales
directeur d'école
dispensaire
dossier
doublement

ka seben masin na
don
negen
negenkela
tomi fila
keta
kaca, kumangonya
kunnasébenni
kunnasébennilabennen
dönnisseben

sinti
kalanyorokuntigi
dogotoroso
lakodonsében
tonona

E

école
écriture (discipline)
éducation
éducation nationale
éducation physique
élucution
emploi du temps
en avant ! marche !
encre
encrier
enseignement
enseignement fondamental (primaire)
enseignement ménager
enseignement normal
enseignement professionnel
enseignement secondaire
enseignement supérieur
enseignement technique
éponge

kalanyoro, lakoli
sébennidege
ladamuni
jamana ladamuni
farikolon
kumakalan
waati jatesigi
janto ! taan
daba
dababara
kalan

bajukalan
gadonkalan
karamogoyakalan

baarakalan
cemakalan
sanfekalan
feerekalan
josilan

équerre	selekemankancilan
erreur	fili, fipé
estrade	banbali
étude	kalan
étude de texte	masalabolokalan
évaluation	kiimeli
exact	co
examen	s e g e s e g e l i
excellent	puman-puman
exemple	misali
exercice	degeli
exercice écrit	degelis ebenta
exercice oral	degelifota
exercice physique	jarasisi
exercice sensoriel	smiladamu
extrait de naissance	wolos ebén

F

faible	to k'a je
faute	fili, fipé
faute (zéro)	fili O (fili foyi)
faux	ayi, fiyewu
félicitation	taare
fenêtre	fipewo, filawo
fiche de préparation	kalansens ebén
fiche scolaire	kalandenpereperelatig es ebén
football	sennabalon, sennantola
foulée (en)	curancuran

G

genoux (à)	nongiri
géographe	jamanakalanna
géographie	jamanakalan
géologie	dugukolokalan
géologue	dugukolokalanna
géomètre	dugukolosumana
géométrie	kenesumakalan
gomme	sebenfurajosilan
grammaire	sariyasun
grimper (de corde)	jurufeyelen
guilements	könkoliw
gymnastique	jarasisi

hand-ball
heure
heure (être à l'heure)
histoire
historien
hygiène

bololabalon, bololantola
waati
va waati ben
tariku, temelenkalan
tarikukalanna, temelenkalanna
saniya

I

illustration
image
impoli
impolitesse
incorrect
infirme
infirmerie
infirmier
inspecter
inspecteur
inspection
instruction civique
insuffisant
intelligence
intelligent
interligne
interrogation

ja
ja
malobali, kolonbali
malobaliya, kolonbaliya
tilenbali
farikolodes eto, lujurato
furakeyoro
furukela, dogotoromisen
kolosi
karamogokuntigi
kolosili
jamanadenyakalan
to k'a je
hakilidiya
hakiliduman
sira furance
koroboli

jeu
journal de classe
juste

tuloh
kalansenkaradasi
jaati

L

lancer (de disque)
lancer (de javelot)
lancer (de poids)
leçon
lecture
licence
ligne
liste alphabétique
livre
lycée

kurufefili
gawalifili
kurufili
kalansen
kalanni
sanfedonniseben
sira
siginidafes eben
gafe, kitabu
lise

M

machine à écrire	sébennikemansin
mal	a man ni, juguman
marge	kereda
marquer le pas	senw cun-cun
masse de garantie	minenladonsanga
mathématicien	matematikkalanna
mathématique	matematiki
matière	kalan
matricule (n°	taamasiyenda
médiocre	a man ni kosébe
mémorisation	durusili, tankari
midi	tilesekunce, midi
mime	ladege
ministère éducation	jamana ladamuni
nationale	minisiriso
mobilier	sigilanw
morale	hadamadenyakalan
moyenne	makene
musique (éducation	fölikalan
musicale)	

natation	noni, newun
notation	kurudi
note (point)	kuru
nul	papaga

O

ordonner à	ci
orthographe	sébencogo
outil	minen

P

page	ne
papier	kayiti, papiye, sébenfura
paragraphe	foori
parenthèse	sinsannin
parterre	feeretegé
partez !	taa !
pas	paara
passage (promotion)	netaa

KANKOW NI DONKOW

pédagogie	denmisenkalan
pédagogue	denmisenkalanna puman
phrase	kumasen
piqûre	sogoli
plateau (d'éducation physique)	fere
plume	sebenkalakise
poème	poyi
point (notation)	kuru
point (ponctuation)	tomi
points de suspension	tomi saba
point d'exclamation	kabalitomi
point d'interrogation	nininkalitomi
ponctuation	jolanw
Present	a be yan (yen)
'porte-plume	sebenkala
prêt ?	laben ?
prêt ! (en réponse à «repos ! attention !)	coyi !
problème pratique	jatenenabɔ
programme	baara jatemineñlen
punir	nangi

Q

question	nininkali
questionnaire	nininkalisəben

R

rang (ordre)	joyɔɔ
rang (rangée)	sira
rapport de fermeture	kalanbilasəben
rapport d'ouverture	kalantasəben
rapporteur	selekesumanan
récitation	durusili
réciter	ladiyafen
recompense	ladiyafen
'récréation	finemine
recrutement	kalandenta
Redaction	walafili
'refrain	laminekan
registre d'appel	togɔwelesəben
registre de notes	kurusəben
registre matricule	taamasiyensəben
règle	cilan
règle graduée	cisumanan
renvoi	genni, bilali
repos	lafiya
repos : (en éducation physique)	labila
résultat scolaire	kalan kiime
résumé	bakurubafɔ
retard (il est en retard)	waatinine (waati y'a mine)
robinet	suuru, orobine
rompez !	a'ye carin ! a' ye yereke !

KANKOW NI DÖNKOW

S

sac
sacoche
saut
saut en hauteur
saut en longueur
signer
sport
stylo à bille
stylo à encre
sujet
sur (12 sur 20)
système métrique

boco
npalan
panni
jurukunnasagon
dingepan
bolono bilala
farikolopenaje
biki
dabakala
kunkanko
la (mugan na tan'ni fila)
sumanimaben

T

table
table-banc
table de matières
table de multiplication
tableau
tableau d'affichage
tableau d'âge
tableau d'effectif
tableau d'honneur
tableau de récitations
et chants
tableau de scolarité
tabouret
tache
tache d'encre
taille-crayon
test
texte
tiret
titre
tome
traduire
très bien
triple saut

tabali
sigilan tabalima
masalakunw teremeli
sigiyoromakatimu
walan
nɔrɔliwalan
sikatimu
kalandenhakekatimu
kunkɔrɔtakatimu
durusili ni dɔnkili
katimu
kalansandakatimu
kurun senjan
no, nogo
dabano
nunbolan
kɔrɔboli, kɔrɔbolan
masalabolo
cinin
togo
kun
bayelema
a ka ni kosebə
panko saba

université
un ! deux !

sanfekalansoba

cun ! ca !, kelen ! fila !

V

vacances	kalanbila
vague	kulu
virgule	nkɔri
vocabulaire	dapekalan
volley-ball	sannabalɔn, sannantola

Z

zéro

fu

X LAJI UMARU TEMENI TUKOTO

F.Sisoko: bi, an bə Tukoto. Anw denmisənw ye nəgən sərɔ an, fa Madi Jakite ka sō. Dugu maaba don. An y'a nininka Laji Umaru temeni kan Tukoto.

Madi Jakite: min föra maa ye i fa fε, n'a tora i kənɔ, i b'ø de masɔrø, n'o tə a ma kε hali anw bənbake tile la. Anw bɔnɔn, ko kɔfilajigi, o de ye jin jɔ kɔfilaji Tukɔrɔba kɔfε. Laji Umaru y'i to Nɔrɔ ka ci bila a faden ma, k'a bə na a bara, nka k'a tε na kεlε kama de ! A bε na don min na, a y'o fo.

Kɔfilajigi fana y'a laben. A ye sanwolowulatura faga, ka jɔnw bila u ka suman siya kεmε tobi. Laji Umaru nalen, a ye fitiri seli so kura kɔfε. Fitiri temenən, a nana salan dankan na. Kɔfilajigi ye jɔnw bila ka suman siya kεmε bɔ, k'a d'a ma. A n'a ka kεlebolo y'o dun. Sumanw dunnen, nafilaseli bannen, Laji n'a ka jelike bora ka n'a faden Kɔfilajigi fo. U temenə sumu fε. Jelike be kan nɔnin f'u ye. Laji ko : n faden, n mεenna jin ye la, n m'i ka jin in nəgən ye. I ka jin in, a surunyara de dɔɔnin n'o tε, n m'i ka jin in nəgən, ye.

U donnən jin kənɔ, Kɔfilajigi ka jelike ko : n jatigi n'i ye tigədankan jira. Laji Umaru la, n'a tigera, a b'f janfa de ! Dow b'a:fo jin ma tata.

Siga ma na ?

U sira: Dugu jelen, u ye dankan jira Laji Umaru la. A ka jɔn fən o fən jiginna, o bεe tora ji la. Kabini Umaru y'a dɔn ko janfa y'a la, a ye jɔnw lasegin. A y'a ka seliwo lo ta, k'a da baji kan. A yεrε y'i sigi a kan, ka wurudi kε. Ji tilara fila ye. A y'i kanto jɔnw ma, k'u ka ba tige. U bεe ye ba tige bakɔnɔsira fε. Kabini bεe ye ba tige, ji ye sira datugu a nɔ na.

Laji Umaru seginna ka na Kɔfilajigi sərɔ jin kənɔ. A ma mugu ci yan...

N ye min sərɔ məgɔkɔrɔbabaw fε, o de ye nin ye. Ala sago, aw sago.

Bayεləmabaa : Mamadu Bakari Kulubali

OJOTEKI YE MUN YE ?

An ka nininkali sera Ojoteki baarakela dɔ̃w ma :

- Burema Sise (Ojoteki kuntigiba dankan)
- Maamani Kulubali (Ojoteki baarakela don)
- Karimu Jakite (Kasetiw lasagabaa n'u lakanabaa).

Burema Sise : ne bolo, ojoteki ye feere ye, fura fana de don. Mun y'a kε fura ye ? An balima wulakɔnɔmaaw bε kasi ni min ye, o ye nin ye : an t'a dɔ̃n, an t'a kεcogo dɔ̃n. Ojoteki y'o kule ban. Fura don, bawo dɔ̃nniya min b'an ka mogɔkɔrɔbaw bolo, n'an danbe b'o la, n'an ka hadamadenya sabatili b'o la, o dɔ̃nniya sεbennet ε. O kɔ̃ro ye ko dɔ̃nniyaw tigiw mana sa ka ban, u n'u kɔ̃cta bε taa. Ojoteki ye feere sɔ̃ro o la. N'an b'a fe an faso ka bɔ̃ nɔ̃go la, wajibi, f'an balima wulakɔnɔmaaw ka bɔ̃ nɔ̃go la. O te se ka kε abada f'u k'u baarakəbolo yεlema, ka miiri kura sɔ̃ro. O miiri kura dun sεbennet dɔ̃n. Ojoteki b'o miiriya kuraw ta mogɔ faamuyalenw da, ani gafew kɔ̃nɔ, k'u yεlema kasetiw kan an ka jamana kanbaw la : bamanankan, fulakan, burudamekan... An balima kungokɔnɔmaaw mana u sigi u ka galaw kan, u b'o kastiw lamɛn. Sεnε, baganmara, saniya, ji ni kungo lakanani ; kasetiw nnu bεe kan.

N'an ka baarakəlaw taara an ka dugu be nnikəlaw ma. N'olu y'u kɔ̃nɔ jεya an ye, u kumakanw bε ta, ka jensɛn bεe bε dɔ̃sɔ̃ro. Ojoteki bε jekabaara sɔ̃n ji. A ye nafa lase an balima kungokɔnɔmaaw ma. An bε don min na i ko bi, Ojoteki bε dugu bi kɔ̃nontɔ̃n ni duuru de kɔ̃nɔ.

Maamani Kulubali : Segu mara Ojotekiw kalifalen bε ne de ma. An ye tɔ̃n sigi dugu kelen o kelen kɔ̃nɔ. Tɔ̃n de b'a janto mayetofɔni kantamansi na. Hali ni n te yen, u b'a lakuma dugukɔnɔmogɔw ye. N mana se dugu min kɔ̃nɔ, n n'o tɔ̃n bε baara kε nɔ̃gon fe. U b'a fe ka kunnafoni wεre minnu sɔ̃ro, n'olu t'u bolo kasetiw kan, u b'olu dantige n ye. N mana na Bamako, an b'o kasetiw dilan. Nafa tε sɔ̃ro kaseti la abada fo n'a kɔ̃nɔkumaw bε faamu. U faamuyalen kɔ̃, u ka kan ka waley. Kayemarabaa ye tɔ̃n mogɔ dɔ̃ ye. Anw bε piliw, kasetiw d'u ma. Lamenni mana kε waati minnu na, olu bεe bε sεben kaye kɔ̃nɔ. Nin cogo de la an bε baara kε an ka duguw la.

Karim Jakite : ni kasetiw bɔ̃ra cakedabaw n'an ka duguw la, u bε mara yan. An b'u lamɛn, k'a laje ni nafa b'u la. Kasetiw fεs efεs elen kɔ̃, an b'u kunkankunnafoniw sεben an ka kayeba kɔ̃nɔ. Kasetibilayɔ̃ro kerɛnkerɛnnen b'an ka jamana kɔ̃nɔ. Kasetibugunnan b'an fe, o b'a to an bε se ka kaseti kɔ̃nɔkow yεlema kaseti wεre kan. O de la kasetiw bε se ka caya walasa an ka dugu bεe na dɔ̃sɔ̃ro.

Mamadu Bakari Kulubali
Bamako

**X FALI , BA
ANI WULU
KA DUGUTAGA**

KOBA

Fali, ba ani wulu ye
mobili ta k'u be taa dugula.
Fali folo sera a ka so,
a ye mobilisara dafalen di.
O ko, ba sera a ka so
kerefe. A ka wari tun ma
dafa. A jiginna ka wari di
joona ka boli. Wulu selen a
ka so, ale y'a ka wari di,
nka mobilibolila tun ka kan
ka warimisen to segin a ma.
Mobilibolila miirila ko ba
ma wari dafalen d'a ma ; a
ye mobili godo ka taa. O de
la, ni fali ye mobili nato
ye, a te sira bila ; a b'a
fo ko mogo ka juru t'a la.
Ba t'a jo abada mobili ne. A
be k'a kono ko jurumantigi
nato don. Ni wulu ye mobili
temeto ye, a be boli a ko, a
b'a fo : n ka wari, n ka
wari, n ka wari...

Ziye Kulubali

Miseni - Kajolo

San finna,
Kirikiri.
Dibi donna,
Debedebe.
Fine !
Fine lahawula !
Gongon !
Gongon duurula,
Mogow b'u yere pini,
Baganw b'u yere pini,
Bee bolo b'i kun.
Wuli !
Wuli k'i jo,
Koba be ka na,
Koba benbali,
Koba kellebali,
A be ka na,
dooni-dooni.
A fine be ci,
Ka fan bee don nogon na,
A san be na,
Ka yoro bee labo,
A kaba be kule,
Bee b'a men.
N teri,
I laben,
O ko,
I be nimisa.

Sumana Kane
Lakolikaramogo
Bamako

JAKUMA FILA
ANI WARABILEN

Jakuma fila jera ka
nare belebele do sope. U ma
ben a tilali la. U sera
warabilen ma, k'o k'a tila u
ce. Warabilen y'a ka balansi
ta, ka nare tila fila ye. A
ye kun kelen da balansi fan
kelen kan, ka do in da
balansi fan do in kan. Kelen
girinyara, a y'o ta ka do
dun o la. A y'o bila, to
kelen in fana girinyara. A
y'o fana ta ka do dun o la.
Jakumaw y'a ye, u ka nare be
nini ka ban. U ye, nogon
laje, u ko warabilen ka nare
to di ten, hali ni do ta
cayara ni do ta ye. Warabilen y'u jaabi ko nare
to be ke ale ka peseli sara
ye. Jakumaw nimisalen taara.

Modibo Jara
Ka bo Kolokani
Serekili la.

NAMATON

Fen bœ be fili pamanton
kan, a te dimi. Buguri be fili pamanton
kan,

A te dimi. Furabulu be fili pamanton
kan,

A te dimi. Negekolo be fili pamanton
kan,

A te dimi. Banakotaa ni sugune be ke
namantan kan,

A te dimi. Mun ye pamanton ye ?
Muso de ye pamanton ye.
Du kono, alka sabali ;
Furu kono, a ka mupu ;
Furu kono, a ka denu naani,
k'u ladon ;
Furu kono, fen bœ kakun a
la ;

Mun ye pamanton ye ?
Fanga ye pamanton ye,
A ba togo ko mupu,
A fa togo ko sabali,
A yere togo ko miiri ni
taasi.

Muso ye pamanton ye
Muso ye fanga ye

Kilesige Dawu
Lakolikaramogo ka bo
Sungunba
Kucala

KALANSEN KURA

Nin ye kumaba ye,
 Nin ye koba ye,
 A be mun ni mun fo ?
 Waati do temena, a ma meen,
 Kalandenw tun te fosi ke ni
 kalanje te,
 Kalandenw tun te fosi dege
 ni kalanje te.
 Bi-bi in na,
 Kalandenw be forobaara
 kalan.
 Kalandenw be nakobaara
 kalan,
 Kalandenw be jirituru kalan,
 Kalandenw be baganmara
 kalan,
 Kalandenw be monni kalan,
 Kalanje doron te ye tugun.
 Faso ye hakili puman min
 soro,
 N'o ye kalansen kuraw
 waleyali ye,
 Jama, denfaw, denbaw,
 Nin ye hakili puman ye,
 Nin be jamana ka petaa
 sabati.

Abudulayi Zumana Jara
 Lakolikaramogo
 Sikaso - Babenba.

**DINE MA DA
 KO KELEN**

Ni ne ko dine ma da ko
 kelen,
 O koro ko dine te to cogo
 kelen na,
 A be yelema-yelema.
 Ni ne ko dine be yelema,
 Dow b'a fo k'o te tine ye,
 Ko tile be bo koron fe,
 Ka bin tilebin fe.
 N balimaw ne ko dinye be
 yelema-yelema.
 Dine kononafew be yelema.
 N'an ye an hakili jagabo,
 An b'a kolosi ko yelema
 donna fen caman na ;
 Kono, denkundi, bolokoli,
 Kalan, cike, baganmara.
 An be tile min na,
 Yelema donna fen caman na.
 Dine ye nomi de ye,
 Dine te takula ye,
 O de la ne ko dine ma da ko
 kelen.

Zan Batisi Jawara
 Lakolikaramogo
 Fatine - Segu.

**X SURUKUBA
ANI TINBA**

Don do, kongo ganna surukuba la kosebe. A bora ka taa dumuni nini. A tora yala la, a ye tinba ye. A sewara kosebe. A gerela tinba la. A y'a laje, k'a laje, k'a laje. A ko tinba ma : n koro tinba, e be mun na yan ? N famara i ma, i tun taara min ? Tinba ko : n tun ma taa yoro la. Surukuba ko tugun : mun y'i bona ? Tinba ko : fosi.

Surukuba munumununa ka munumunu. A ko tinba ma : n koro tinba, ni fen do ko k'a b'i mine, i be mun ke ? Ala ma sen d'i ma n'i be boli, a ma gere d'i ma n'i be tuli ke, a ma nin d'i ma. N koro tinba, i hinc be ne la de !

Tinba ko : surukuba, ala ye n da nin cogo in na. Fen min mana bin ne kan, o na sogo soro. Ne te se ka fosi ke n yere ye.

Surukuba ko tinba ma ko foli tun don, k'ale taara.

Tinba y'a faamu ko ko de be surukuba kono. A y'a laben. Su kolen, surukuba kun bora. Tinba y'a ye, a ma fen fo. Surukuba hakili la ko tinba ne t'a la. A y'i pan k'a be tinba mine. O y'a ku wuli, k'a peren surukuba kun. Surukuba binna, a kulela, k'a yere nini. Waati damado o ko, surukuba nana tinba bara. A ko : n koro tinba, i ma fen do kulekan men wa ?

Tinba ko : waranin do de tun nana n nini, nka n m'a soro, n y'a je.

Surukuba kabara : aa ! e k'i y'a je ! Ne tun be fo yen, tasuma menena n ne koro. N'i tun y'a soro, n m'a don a tun be ke cogo min ? N koro, ne taara.

Kabini o kera, surukuba ma se tinba ma tugun.

I man kan ka jen fen were la, ka baga a ma.

Usmani Sidibe
Lakɔlikaramogɔ
ka bɔ Yorobugu
Yanfolila

KUMA MAN DI KUMABALIYA MAN DI

JUGU

Jugu,
E k'a n'a kunkoloba ye,
E k'a n'a nekiliba ye,
A n'a tegé jan,
A n'a sen jan,
N teri,
E kono cogo don ?
Ayi,
Suruku don,
Duga don,
A b'i tipe ta
I nenama tipe,
K'a soro i ma sa,
Malidenw,
Farafinnadenw,
Aw y'aw cogo don.

Sumana Kane
Lakolikaramogo
Bamako

BAMANANKAN KALANNI NAFÀ KA BON

Bamanankan kalanni nafa ka bon kosebè an ka jamana kono. San o san, zuluyekalo la, lakɔlikaramogow bë dege bamanankan sèbenni n'a kalanni na. O kalan ninnu bë ke an ka jamana kan werew la i n'a fo fulakan, kɔrobɔrɔkan ani burudamekan. An ka jamana kan naani de donneñ bë lakɔlikalan na folo : bamanankan, fulakan, kɔrobɔrɔkan ani burudamekan.

Jinan, an y'a nini bamako lakɔlikaramogò dow fè, u ka dɔ f'an ye bamanankan kalanni nafa kan an ka jamana kono. U ye min f'an ye, n'b'o lase aw ma.

Mamadu Sila ye min fo, o file : bamanankan kalanni ye ko kura ye an ka kalansow kono. A daminena san 1979. Faamuyali ka telin bamanankan na, o la sa, denmisèn hakili bë dayele joona. Karamogow ni kalandèn bë njogon faamu nogoya la, o b'a to denmisèn bë se joona kalanje ni sèbenni na ani jate. Bamanankan kalanni de b'an ka jamana danbew jira an denw na. O bë na ni yéredɔn ye. An ka jamana maa korow ko : «jidɔn, sòdɔn, yéredɔn de njogon tè».

Modibo Kanpo fana ye min fo o file : bamanankan kalanni nafa ka bon kosebè an ka lakɔlisow kono bawo n'i y'a laje, an ka denmisèn bë kalan ke kan were la, kan min t'u ka kan ye (tubabukan). Denmisèn b'u ka kan bila, o bë se ka

ke hakiliwuli ye dow ma walima nisɔngoya.

Ni denmisèn bë kalan ke u yere ka kan na, u te gelya sɔrɔ, kalanso bë ke i n'a fo u ka so! Fosi te ke u ma kura ye, u hakili bë sigi baara la, o bë se ka ke sababu ye k'u ka dɔnniyaw jiidi. An ka bamanankan kalanni ke ni dusu ye sanga ni waati bse.

Dawuda Mariko ka kuma fɔlen file : dɔnnikèlaw ko, k'an ka denmisèn bë gelya caman sɔrɔ kalansow kono, barisa u bë kalan ke wali kan de la (tubabukan). U wajibayalen bë ka walikan don folo, ka tila ka dɔnniyaw sɔrɔ o kan in na. N'u bë kalan ke bamanankan na, kan dɔnni te k'u bolo gelya ye. U ni karamogò bë nɔgɔn faamu nɔgɔya la. U bë dɔnniya kuraw faamu joona wa karamogò fana ka baara bë nɔgɔya kosebè. Bamanankan kalanni lakɔlisow kono, fèn don min te se ka fo ka ban. A bë se ka ke sababu ye ka balikukalan jiidi an ka jamana kono ; fèn don fana min b'an ka yérəmahɔrɔnya sementiya.

Denba Konare.
Balikukalan baarada
Bamako

**BALIKUKALAN
BAARADA YE
LAJE KE
WELESEBUGU**

Okutoburukalo tile 19, san 1987, laje do daminena Welesebugu. Laje labenna balikukalan baarada fe. Mogo bi saba ni duuru ye nɔgɔn laje, ka nɔgɔn sɔn hakili la balikukalan lataamasiraw kan an ka jamana kɔnɔ. Cidenw bɔra an ka maraw la : kɔridinateriw, Zafukuntigiw ani balikukalan baarada mogo dɔw. Laje in kuncera sibiri, okutoburukalo tile 24. A nemogɔya tun be Berehima Dunbiya bolo, n'ale de ye balikukalan baarada nemogɔba ye. A ye foli lase jama ma kalankow minisiri togɔ la. Dogɔkun kelen in kɔnɔ, cidenw y'u hakilinataw falen fɛn caman kan balikuw ka kalankow kan. Balikukalan do fana lataamala o waati kunkurunnin in kɔnɔ. O kalan in tun kun tun te k'o

baiku ninnu kaijan k'u qɔ kunfinya dibi kɔnɔ-pewu, nkakɔdɔn cogo min na, an be se k'a fere kuraw sɔrɔ balikuw kalanni na ; ka se k'u kalan kalo kelen wali tile bi naani kɔnɔ ; k'a dɔn, signinden hake minnu be se ka kalan don kelen kɔnɔ.

Kalan in tun be damine sɔgɔma waati seginnan na, ka ban waati tan ni filanan na (midi). Tilerɔfanaw dunnen kɔ, a tun be damine wula fe, waati sabanan na, ka ban waati woɔronan na. O kɔrɔ ko kalandenw tun be waati (léri) wolonwula de kε kalan na don o don. Kalan min don, a kolo ka girin, nka a nafa ka bon kosebe. A be kalandenw tanga geleya caman ma i n'a fɔ karamɔgo ka taamaw, lanpanko, tajiko, ani fonənɛ ni sanjibaw segenw.

Denba Konare
Balikukalan baarada
Bamako.

**YELEMA DONNA
FAAHABULON
AYOGOCEMEL
BURUKINA FASO**

Alamisa, Okutoburu kalo tile 15, yelema donna faamabulon nemogoya la Burukina Faso. Tomasi Sankara de tun ye jamana peresidan ye. O don, Burukina arajoso ye kunnafoni jense diné kono ko Tomasi Sankara ka fanga binna. Minnu ye yelema don fanga la, olu nemogo ye Bilezi Konpawore ye. Bilezi Konpawore tun ye Sankara dankan ye, a teriba fana tun don.

Yelema in keto, Sankara fagara. Sankara tun ye baara caman k'a ka jamana kono. A fagali ma diya mogo caman ye.

Faransi peresidan ko, ko Tomasi Sankara tun ye mogo tilennen ye, ko mogo ladiri tun don. Kongo peresidan ko, k'a fagali kera tipeliba ye farafinna. A ko, ko farafinna den penama tun don, min te jonya fe, min ye emperialisimukelé. A fagali ma diya Gana jamana nemogow ye. U y'u ka faamadugu, Akara, keneba do togo da Tomasi Sankara la.

Tomasi sara k'a si to san 37 la.

Bilezi Konpawore si be san 36 la bi. A ka fanga talen, a ye cidenw bila kaa farafinna jamana caman kono. A ka ciden daw nana Bamako, k'a ka seben di an ka jamana peresidan ma.

Denba Konare
Balikukalan baarada
Bamako

KUNFILANINTU NI SAYI YE TIJENI KE AN KA DUGU DOW KONO

Okutoburukalo la, keneya sabatili walew minisiri ye wele bila malidenw ma k'a sababu ke kunfilanintu ni sayi ka tijeniw ye an ka mara daw kono. Kunfilanintu ye tijeni ke Kayi. Sayi ye tijeni ke Kita ni Kati. Minisiri ko, ko sayi ye mogo 68 minnu mine, ko mogo 36 fatura olu la. Walasa ka bana ninnu kunben, wele bilala mogow ma yasa u k'u ka yorow saniya. Bolociba do kera Bamako dugu bee kono.

Walasa k'an tanga nin bana ninnu ma, ani bana werew, an ka kan k'an ka yorow saniya. An k'an ka sow, an ka dukew n'an ka dudaw fura. An kana ji noggow to sigilen yorow la. An ka wuluwuluw datugu ; an kana ujiw bon nedaw kan, k'an siginogonw togo.

An kana kolonw sen negenw kerfe, walasa an ka ji minta be kisi banakisew ma.

Yorow saniyali te mogo kelen ka baara ye. Ni mogo kelen y'a ka so fura, ni siginogonw m'u taw fura, baara be ke fu ye.

An bee de kunko don, an bee de ka here b'a la. Ayiwa an bee ka wuli nogon fe.

Denba Konare
Balikukalan baarada
Bamako

SEBE TE TULON SA

NTALEN

- N'i ye dolenbilala ye bama da, i b'a t'a bolo bari a tun
be do den ko.

- Mogo gininya n'a fegenga be bo a ka sokoncogcog la:

- Yerengen dan ye ka bataki c'i yere ma.

- N'i taara bo ke, n'i ye sugune fana ke, i ye fen fila keli
b'i ma,

- Mugu siya saba de be dinye kono :
mugumafew : jomugu, kabamugu...

Jukunanmugu

Kurusimugu.

- Kilikansoso te bugo de, i b'a fiye de.

- Ni forotigi ka foro b'a sebe ma, ni Jiriw ma b'a kalama,
waraninw na b'a kalama.

- Musojonya ka fisa ni cegananya ye.

- Muju de be si bo sekili la.

- Ntinennin mana min fo bama nekiliko la a donbaga de y'a fo.

- N'i ma tu gosi, i t'a konofew don.

- Ni ba y'a da cogo min, bozo b'a mon ten.

- N'i he jiri tige, i b'a damine i ka forokonosi la.

- Karissa den ye julajugu ye o ka fisa a ko salen ye.

- Je ka nyi ba la ni saga ye.

- Fen dowinko ye kelen ye, nka u menemene te kelen ye.

- Ko te to dugu kulusikolontigiw ta la f'a mugubatigiw.

**Menkoro Konate
Lakolikaramogo
Bugunin**